

Фертіль Ю. В.

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ВІКОВИХ УПЕРЕДЖЕНЬ У РОМАНІ ЕЛІЗАБЕТ ГІЛБЕРТ «STERN MEN»

У статті проаналізовано поетикальне відтворення вікових упереджень на матеріалі роману Елізабет Гілберт «Stern Men». Увагу зосереджено на проблемі дискримінації за віком, яка притаманна і старшим і молодшим персонажам. Переважно вікові аспекти виявляються у формі ярликування, стереотипізації та дискримінації. Дослідження ґрунтується на міждисциплінарних підходах, зокрема на здобутках літературної геронтології та студій віку, що дозволяє розкрити художні стратегії репрезентації старіння та міжгенераційних конфліктів.

З'ясовано, що у романі «Stern Men» рибалки у віці втілюють консервативні моделі поведінки, які гарантують їм контроль над ресурсами й символічну владу в громаді. Щодо молоді, то вона зображена як «недосвідчена» й позбавлена права голосу, що відповідає механізмам соціальної стратифікації. В образі головної героїні Рут Томас постає жіноча версія персонажа, що прагне реалізувати себе у «чоловічій» професії. Як правило, її зусилля зустрічаються з іронією та скепсисом старших за віком. У цьому проступають вікові та гендерні характеристики дискримінації. Рут чинить опір усталеним упередженням, чим демонструє альтернативний шлях включення до суспільного життя та подолання дискримінаційного тиску.

Проаналізовані епізоди засвідчують подвійний характер ейджизму, який може бути спрямований і проти старших («непрацездатні», «віджили свій вік») і проти молодших («шмаркачі», «недосвідчені») членів суспільства. У романі Е. Гілберт відображено складну систему стосунків між поколіннями, де вікові стереотипи стають інструментом влади й соціального контролю. Водночас твір відкриває перспективи подолання упереджень через міжгенераційний діалог та пошук нових форм самореалізації.

У цілому, «Stern Men» можна розглядати як важливий текст для осмислення соціальних і літературних аспектів ейджизму, що розширює сучасний гуманітарний дискурс про вікові стереотипи та дискримінацію.

Ключові слова: ейджизм, вікові стереотипи, дослідження віку, геронтологія, жіноча література, ідентифікація.

Постановка проблеми. Збільшення тривалості життя людини у сучасних суспільних умовах актуалізує проблематику віку та його сприйняття в суспільстві. На сьогодні ця тема належить до актуальних питань гуманітаристики, а саме до студій віку (age studies). На думку М. Хепворта, дослідження віку зосереджуються на виявленні причин табування образів літніх персонажів та відтворення «історій про старіння» [9]. У межах літературної геронтології, яка є складовою цього напрямку, увага приділяється зображенню процесів старіння в художніх текстах через індивідуальний досвід та соціальний контекст, міжгенераційний діалог, функціонування негативних стереотипів тощо. Як відомо, дискримінаційні вікові стереотипи охоплюють представників різних поколінь. Ці упередження позначаються терміном «ейджизм» і знаходять своє відображення у літе-

ратурі, яка є віддзеркаленням соціальних устоїв певного суспільства.

Міжгенераційний діалог має довгу традицію в літературі – від Античності до сучасних творів постмодернізму. У сучасній жіночій прозі проблема «батьки і діти» продовжує вікову традицію. У літературі «chiklit» увагу зосереджено на соціальному статусі жінки, її ідентифікації, способі артикуляції жіночого досвіду. Наратологія жіночого досвіду висвітлює глобальні цивілізаційні процеси, у центрі яких постає питання переосмислення людського буття та його вікових меж. Героїні сучасного жіночого роману є унікальними, нестандартними, завжди на межі загальнолюдських екзистенційних проблем, що мають гендерне забарвлення, складну динаміку міжпоколінневих стосунків, старіння, тілесності та трансформації ролей у суспільстві.

Постановка завдання. Матеріалом дослідження є роман Елізабет Гілберт «Stern Men» (2009), у якому виразно постає проблема вікових стереотипів через гострий психологізм персонажів. Метою статті є аналіз та означення вікових упереджень у романі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У 1969 р. американський геронтолог Р. Батлер увів у науковий обіг поняття «ейджизм», що на початковому етапі пов'язувалося з віковим поділом та орієнтацію суспільства на продуктивність і результативність [4, с. 161]. У літературознавчих студіях увага сконцентрована на аналізі текстових стратегій, що виявляють вікові упередження та впливають на художню структуру твору [3]. Серед ключових робіт у сфері дослідження віку виокремлюють працю Симони де Бовуар «Старість» («La Vieillesse», 1970), у якій розглянуто феномен геронтогенезу в синхронічному та діахронічному контекстах та процесам формування вікових упереджень у межах західноєвропейського цивілізаційного простору [5]. Британські соціологи М. Фезерстоун («Consumer Culture and Postmodernism», 1991) та М. Хепворт («Stories of Ageing», 2000) також зробили вагомий внесок у вивченні індивідуальних і колективних образів старіння у полі соціальної стигматизації, з урахуванням даних із документальних джерел та медійних матеріалів [7; 9]. У працях американських науковців вирізняється монографія Томаса Коула («The journey of life: a cultural history of aging in America», 1992), у якій простежено витоки ейджизму в контексті вікторіанської моралі другої половини XIX ст. у межах суворого фізичного самоконтролю, внаслідок чого старших людей сприймали як таких, яким потрібна стороння підтримка, хворобливих, невдах та винуватців [6]. Серед українських вчених темі геронтологічної проблематики присвячує свої студії Анна Гайдаш («Дискурс старіння у драматургії США»: проблемне поле, семантика, поетика», 2019), яка досліджує етапи становлення поняття ейджизму, визначає причини виникнення вікових стереотипів і аналізує концепцію «успішного старіння», простеживши її застосування у драматургії США [2].

Виклад основного матеріалу. Читацька зацікавленість та літературна цінність романів Елізабет Гілберт привертають увагу дослідників різних галузей, від літературознавців, соціологів, культурологів до геронтологів. Популярність її творів зумовлена насамперед тим, що вони вибудовані на основі актуальних для сучасного суспіль-

ства тем: гендерних відносин, проблеми жіночої суб'єктності, взаємодії між поколіннями, а в них наявний феномен ейджизму. Одним з таких творів є її роман «Stern Men». Письменниця у своїй оповіді майстерно вплітає мотиви вікових упереджень, дискримінації та пошуку ідентичності, поєднуючи їх із ширшими соціальними дискурсами, такими як насильство, маргіналізація та внутрішня емансипація жінки. У сучасній жіночій літературі подібні теми нерідко експлуатуються авторами задля комерційного успіху, що може призводити до спрощення художнього задуму. Проте у випадку з Е. Гілберт їхня інтеграція не зводиться до кон'юнктурності: авторка надає персонажам психологічної глибини, а сюжет наповнений багатшаровістю та внутрішньою напругою.

Роман «Stern Men» розповідає історію юної дівчини Рут Томас, яка живе на острові Форт-Найлз серед рибалок. Острів Форт-Найлз має свого близнюка у вигляді іншого острова Курн-Гавен. Ще у пролозі авторка підкреслює атмосферу цих островів: «*Fort Niles Island and Courne Haven Island face off – two old bastards in a staring contest, each convinced he is the other's only guard*» [8]; «*Old names started vanishing from the rolls, slowly leaking away*» [8]. Цей метафоричний образ задає тон усій подальшій оповіді: острови постають як простір, позбавлений розвитку, де панує дух старіння та змагання, яке вже втратило сенс. Молодь здебільшого залишає рідні береги, вирушаючи на материк у пошуках освіти, роботи й перспектив, тоді як на островах залишаються переважно старші рибалки та їхні дружини. Зникнення прізвищ має також символічний характер підкреслюючи вимирання старих родів. Така демографічна ситуація формує відчуття застиглого часу, життя триває тільки завдяки силі звички й щоденній праці, воно позбавлене нового сенсу. Побут на острові зумовлений не лише географічною ізольованістю та традиціями рибальства на омарів, а й жорсткою соціальною стратифікацією спільноти. Головна героїня намагається віднайти власну ідентичність у цьому світі, де панують жорсткі соціокультурні норми та патріархальні моделі поведінки.

Персонажів твору ділимо на дві вікові групи, між якими виникає міжгенераційний конфлікт:

- старші рибалки – уособлення суворості, консерватизму та авторитарного підходу;
- юнаки та підлітки – носії свободи, змін та нового способу мислення, які підпрацьовують стерновими у старших рибалок.

Прояв феномену ейджизму відбувається коли літніх мешканців часто сприймають виключно

крізь призму їхньої «професійної придатності» та здатності працювати в риболовецькому промислі. Якщо старші покоління зберігають символічний авторитет, то молодь навпаки вважається «недосвідченою» або такою, що не має права голосу, а особливо в питанні розподілу спадку чи управління ресурсами. Наприклад, коли батько-рибалка помирає, то його човен, ліцензія на ловлю омарів, територія в морі та інструменти не залишаються у спадок дітям, хтось негайно їх викупує або ж бере під контроль, як це відбулося у сім'ї Поммерой: *«Ah, they'll take it all from you, for sure they will. It's a shame, a shame. They'll take the Pommeroy fishing ground, split it among them. They'll buy your husband's boat and gear for a song, and all that money will be gone in a year, from feeding your boys. They'll take over your husband's fishing territory, and your boys will have a hell of a fight to win it back. It's a shame»* [8].

Досліджуючи ейджизм, Н. Сейко визначає його як форму дискримінації, що базується на належності людини до певної вікової категорії. Він виявляється у формальних чи неформальних сферах суспільного життя та полягає у схильності приймати й співпрацювати лише з тими, хто відповідає заздалегідь визначеним віковим нормам [4, с. 161]. У романі «Stern Men» також простежуємо прояви ейджизму через кілька ключових соціально-психологічних процесів:

1. Ярликування. Авторка прямо називає літніх людей «**застарілими**» або «**непрацездатними**». Це можна побачити у фразі про братів-близнюків: *«Senator Simon was an aging bachelor who lived with his twin brother, Angus, another aging bachelor»* [8]. Слово «aging» формує негативну асоціацію з віком. На острові Форт-Найлз герої твору також часто характеризують старших рибалок, навіть у зневажливому тоні, як людей, які зловживають алкоголем: *«Ruth said, «because he's a nasty old alcoholic»* [8]; *«The captain of the Clarice Monroe was a drinker»* [8]. Тоді як молодших називали «шмаркачами» або «недосвідченими»: *«Pommeroy the cabin boy was a nasty little nipper»* [8]. Це обмежує їхнє право приймати рішення та брати участь у важливих аспектах життя громади. Розглянемо ще один приклад: *«He looked like a kid floundering around out there, a stupid little kid in big trouble»* [8]. Цей приклад ілюструє порівняння юного хлопця з дитиною, яка не може дати собі ради, тобто вказує на недосвідченість персонажа. В іншому прикладі героїня міс Вера не хоче щоб її обслуговував молодий хлопець, син власника магазину куди колись вона любила заходити: *«He*

is not!» Miss Vera declared. She spun in her seat with a sudden and shocking agility and glared fiercely **at the young man**. *“You are not Mr. Blaire. Mr. Blaire has a silver mustache!”*

“That's my father, ma'am. He's retired, and I run the store”.

“Tell your father that Miss Vera Ellis wishes to speak to him”.

“I'd be happy to tell him, ma'am, but he's not here. My father lives in Miami, ma'am”» [8]. Міс Вера не сприймає молодого працівника як «повноцінного» господаря крамниці. Вона прямо показує недовіру: для неї справжнім господарем є лише його батько *«Mr. Blaire has a silver mustache»*. Тобто ознака віку (сивина, досвід, усталений авторитет) є визначальною для її визнання. Таким чином, Е. Гілберт показує подвійний ефект вікових упереджень: упереджене ставлення як старших, так і молодших, ілюструючи, як ейджизм органічно вплітається у соціальні та професійні відносини у житті героїв.

2. Стереотипізація. Персонажі острова часто отримують оцінку на основі стереотипів, а не індивідуальних якостей. Наприклад, літніх рибалок сприймають як «впертих»: *«Fred Burden was a tenacious bastard, and Don was as stubborn as he was stupid, and neither man let up on the other»* [8]; *«Your people will have brought it on themselves through stubbornness and isolation»* [8]; повільних та гордовитих: *«The Senator stood up, as slowly and stiffly as if he'd been sitting on the beach for 138 years, waiting for the tusk»* [8]; *«Don Pommeroy said, slowly and with dignity. «I'm not saying it would be easy»* [8]; *«Senator Simon felt a swell of almost grandfatherly pride»* [8]. Стереотипно описується літній заможний чоловік містер Еліс: *«Good God, he was thin. He couldn't have weighed a hundred and ten pounds, and he'd once been a tall, strong man. His head was a bald, yellow globe, burnished as the head of a well-used cane. He had no eyebrows. He wore an ancient black suit with silver buttons. Ruth was astonished, as always, at how poorly he had aged compared with his sister, Miss Vera. Miss Vera liked to affect frailty, but she was perfectly hale. Miss Vera was little, but she was sturdy as firewood. Her brother was a wisp»* [8]. Авторка підкреслює не лише фізичні зміни, але й певну комічність/незграбність образу, що характерно для літературних кліше при змальованні старих чоловіків. Якщо ж говорити про саму міс Веру, то у творі знаходимо такі рядки: *«It must have come with age, a late affectation. Ruth looked at the old woman and thought about how, back on Fort Niles Island ...»* [8]. Це приклад того, як

ейджизм змушує людей приписувати певні риси характеру чи манери поведінки літнім людям.

3. Дискримінація. У романі прояви дискримінації за віком пов'язані з доступом до ресурсів і соціальної влади. Ліцензії на вилов омарів та право керувати промислом розподіляються відповідно до віку та досвіду: старші утримують контроль, а молодші, навіть обдаровані та здібні, змушені чекати своєї черги. Особливо цікавим видається випадок з героїнею Рут, коли ще у юному віці вона заявляє, що збирається стати рибалкою, ми отримуємо таку реакцію від старших персонажів: *«I will kill myself if you become a fisherman, Ruth. I will kill myself every single day»* [8]. *«What if I wanted to be a fisherman, though? What if I wanted to be a sailor? What if I wanted to join the Coast Guard? What if I wanted to be a circumnavigator?»* [8]; *«Why do you want to work on a boat? With all your brains? Boats are for idiots like the Pommeroy boys. You should leave boating to them. You know what you really should do? Go inland and stay there. Go live in Nebraska. That's what I'd do. Get away from the ocean»* [8]. Попри власні прагнення героїні реалізувати себе у традиційно «чоловічій» сфері, її голос нівелюється через упередження щодо її віку та статі. Іронічно-саркастична реакція співрозмовників позбавляє Рут права на самовизначення та символізує ширший механізм соціального контролю, коли молодшим і жінкам відмовляють у роботі, прикриваючись «турботою» чи «кращим знанням». Попри початкове неприйняття з боку громади, що висміювала прагнення Рут реалізувати себе у сфері рибальства, героїня не зрікається власних намірів і виявляє стійкість до дискримінаційного тиску. У подальшій історії вона протистоїть суспільним упередженням та знаходить власну нішу: відкриває кооператив рибалок і займається торгівлею наживкою, на що старші рибалки знову реагують негативно: *«You're out of your fucking mind,» Angus Addams said. «Take the money and move to Nebraska,» Senator Simon said»* [8]; *«There were some hold-outs at first, of course. Ruth's father had rocks thrown through the windows of his house, and Ruth got some cold stares on the street, and someone once threatened to burn down the Natural History Museum. Angus Addams did not speak to Ruth or her father for over two years, but, in the end, even he joined»* [8]. Цей сюжетний поворот є показовим, оскільки демонструє альтернативні шляхи самореалізації для тих,

кому відмовлено в доступі до «традиційних» ресурсів та сфер діяльності. Таким чином, образ Рут ілюструє проблематику вікової та гендерної дискримінації.

У загальнонауковому контексті ейджизм базується на уявленні про норму та відхилення, де представники певної вікової групи сприймають себе як «норму», а інших – як «відхилення». Щодо людей похилого віку зазвичай використовуються характеристики на кшталт «старомодний», «консервативний», «хворобливий». Також класичними є класичними стереотипами старших людей є «бідний», «хворий», «самотній». Водночас слід зауважити, що ці оцінки емоційного характеру не обов'язково включають поведінковий компонент, тобто прагнення принизити або образити людину; відповідно, ярликування та стереотипізація не завжди призводять до реальної дискримінації [4, с. 161].

З іншого боку, більшість людей спираються на вікові стереотипи при оцінюванні інших груп, часто щоб захистити власні інтереси або інтереси своєї соціальної чи професійної спільноти. Цікаво, що стереотипи щодо людей похилого віку можуть мати як позитивний, так і негативний характер. Наприклад, до позитивних відносять уявлення про «зрілість і мудрість» або «доброзичливість і щирість»: *«The oldest and smartest women were convinced from early on that Stan's wife was not going to make it»* [8]; *«His knowledge about so many subjects had earned him the nickname Senator, a nickname that was only half mocking. Simon Addams was a strange man, but he was acknowledged as an authority»* [8].

Тоді як негативні включають «зниження інтелектуальних здібностей, погану пам'ять», «самотність і соціальну ізоляцію» та «гнів, агресія»: *«I think you should, yes. But my memory's not what it ought to be»* [8]; *«She was a force of vindictiveness, a bitter woman whose anger aged her, and she prodded her neighbors to perform bold acts of hostility against the fishermen on the other side of Worthy Channe»* [8]; *«She's married to that old bitch up there»* [8]. Використання образливих слів, як-от «стара відьма» знецінює та принижує жінку через її вік. Ця фраза особливо підкреслює вороже ставлення до літніх людей у суспільстві та показує поширений стереотип, ніби старість автоматично веде до озлобленості та руйнування соціальних зв'язків.

Висновки. Роман Елізабет Гілберт «Stern Men» репрезентує систему вікових упереджень, що проявляються у конфлікті між старшими й молод-

шими поколіннями. З'ясовано, що дискримінація за віком є притаманною як і старшим, так і молодшим персонажам. Вікові аспекти виокремлено через ключові соціально-психологічні прояви ейджизму: ярликування, стереотипізація та дискримінація. Авторка підкреслює, що ейджистські стереотипи є не лише соціальним конструктом, а й інструментом влади, який визначає межі сво-

боди особистості. Звернення до проблеми вікових упереджень у сучасній жіночій прозі дозволяє глибше осмислити механізми формування вікових ієрархій та їх вплив на індивідуальну ідентичність. Такий підхід розширює інтерпретаційне поле твору, відкриваючи перспективи для міждисциплінарних досліджень віку, влади й соціальної динаміки

Список літератури:

1. Бігун О. Імагологічні аспекти роману Елізабет Гілберт «Місто дівчат». *Folium*. 2025. No. 6. С. 9–15. DOI: <https://doi.org/10.32782/folium/2025.6.1>
2. Гайдаш А. В. Дискурс старіння у драматургії США: проблемне поле, семантика, поетика: монографія. Дніпро: Акцент ПП, 2019. 416 с.
3. Гайдаш А. В. Трансформація ейджистських стереотипів у сучасній драматургії США. *Наукові праці. Серія «Філологія. Літературознавство»*. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2015. Т. 259. Вип. 247. С. 19–22.
4. Сейко Н. А. Ейджизм (ageism). *Енциклопедія прав людини : соціально-педагогічний аспект*: [колективна монографія] / кол. авт., за заг. ред. проф. Н. А. Сейко; відп. ред. Н. П. Павлик. 2014. С. 161–165.
5. Beauvoir S. de. *La Vieillesse*. Paris: Gallimard, 1970. 670 p.
6. Cole T. *The Journey of Life: A Cultural History of Aging in America*. Cambridge: Cambridge University Press, 1992. 260 p.
7. Featherstone M. *Consumer Culture and Postmodernism*. London: Sage Publications, 1991. 208 p.
8. Gilbert E. *Stern Men: A Novel*. Penguin Publishing Group, 2009.
9. Непворт, М. *Stories of Ageing*. Buckingham: Open University Press, 2000. 143 p.

Fertil Yu. V. VERBALIZATION OF AGE-BASED PREJUDICES IN ELIZABETH GILBERT'S NOVEL «STERN MEN»

The article analyzes the poetic representation of age-based prejudice in the novel «Stern Men» by Elizabeth Gilbert. The focus is on the issue of age discrimination affecting both older and younger characters. Age-related aspects are predominantly manifested through labeling, stereotyping, and discrimination. The research draws on interdisciplinary approaches, particularly on the achievements of literary gerontology and age studies, which makes it possible to reveal artistic strategies for representing aging and intergenerational conflicts.

It was found that elderly fishermen embody conservative behavioral models in «Stern Men» that secure their control over resources and symbolic power within the community. Young people, by contrast, are portrayed as “inexperienced” and deprived of the right to a voice, which reflects mechanisms of social stratification. Through the image of the main character, Ruth Thomas, the novel presents a female version of a character striving to assert herself in a «male» profession. Typically, her efforts are met with irony and skepticism from older generations, exposing the age- and gender-based dimensions of discrimination. Ruth resists entrenched prejudices, demonstrating an alternative path toward social inclusion and overcoming discriminatory pressure.

The analyzed episodes reveal the dual nature of ageism, which can be directed both at older (“unfit for work”, “past their prime”) and younger (“brats”, “inexperienced”) members of society. In Gilbert’s novel, a complex system of intergenerational relations is depicted, where age stereotypes serve as instruments of power and social control. At the same time, the work opens up prospects for overcoming prejudice through intergenerational dialogue and the search for new forms of self-realization.

Overall, Stern Men can be regarded as an important text for understanding the social and literary dimensions of ageism, expanding contemporary humanities discourse on age-related stereotypes and discrimination.

Key words: ageism, age stereotypes, age studies, gerontology, women’s literature, identity.

Дата надходження статті: 27.10.2025

Дата прийняття статті: 20.11.2025

Опубліковано: 29.12.2025